

Економіка

УДК 657.422

Шевців Любов Юліанівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри обліку і аудиту

факультету управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

Шевцов Любовь Юлиановна

кандидат экономических наук, доцент,

доцент кафедры учета и аудита

факультета управления финансами и бизнеса

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

Shevtsiv Lybov

PhD in Economics, Associate Professor at the

Department of Accounting and Auditing of the

Faculty of the Financial Management and Business

Ivan Franko National University of Lviv

Тесляк Мар'яна Михайлівна

магістр кафедри обліку і аудиту

факультету управління фінансами та бізнесу

Львівського національного університету імені Івана Франка

Тесляк Марьяна Михайловна

магистр кафедры учета и аудита

факультета управления финансами и бизнеса

Львовского национального университета имени Ивана Франко

Teslyak Marjyana

Master at the Department of Accounting and Auditing of the

Faculty of Financial Management and Business

Ivan Franko National University of Lviv

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ
ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ
ПІДПРИЄМСТВ
ОРГАНИЗАЦИЯ И МЕТОДИКА УЧЕТА ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ
ЗАПАСОВ КАК ВАЖНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ОБОРОТНЫХ
АКТИВОВ ПРЕДПРИЯТИЙ
ORGANIZATION AND METHODOLOGY OF THE INVENTORY AS
AN IMPORTANT COMPONENT OF CURRENT ASSETS OF
ENTERPRISES**

***Анотація.** Визначено особливості методики та порядок організації обліку запасів як невід'ємної складової оборотних активів вітчизняних підприємств. Запропоновано структуру (блоки) облікової політики підприємства щодо обліку запасів і розглянуто її елементи, розроблено методичну модель обліку запасів підприємств в Україні.*

***Ключові слова:** виробничі запаси, документообіг, методологія обліку, облікова політика, оборотні активи, організація обліку запасів, робочий план.*

***Аннотация.** Определены особенности методики и порядок организации учета запасов как неотъемлемой составляющей оборотных активов отечественных предприятий. Предложена структура (блоки) учетной политики предприятия по учету запасов и рассмотрены ее элементы, разработаны методическая модель учета запасов предприятий в Украине.*

***Ключевые слова:** производственные запасы, документооборот, методология учета, учетная политика, оборотные активы, организация учета запасов, рабочий план.*

Summary. *The features of the methodology and procedure for inventory accounting as an integral part of the current assets of domestic enterprises are determined. The structure (blocks) of the accounting policy of the enterprise for inventory accounting and its elements are considered, the methodical model of inventory accounting of enterprises in Ukraine is developed.*

Key words: *document management, inventory, accounting, accounting policies, current assets, organizing inventory, working plan.*

Постановка проблеми. Оборотні активи на більшості вітчизняних підприємств займають питому вагу серед усіх його активів і є важливим елементом господарської діяльності суб'єкта господарювання, впливають на кількісні та якісні параметри виробництва тощо. Поряд з цим безперервність виробничого циклу, якість продукції досягається за рахунок наявності на підприємстві висоякісних виробничих запасів.

Для ефективної фінансово-господарської діяльності підприємствам необхідно правильно організувати і вести бухгалтерський облік виробничих запасів. Дотримання чіткої методики і визначених правил організації обліку, контролю за їх рухом, збереженням і використанням дозволить значно підвищити надійність проведення операцій на цій ділянці обліку і знизити фактичні витрати підприємства на виготовлення готової продукції, виконання робіт, надання послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретико-методичних засад обліку та управління виробничими запасами зробили такі вітчизняні науковці та практики: В. Д. Базилевич, М. І. Бондарь, М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Б. І. Валуєв, С. Ф. Голов, С. І. Головацька, В. П. Завгородній, С. Я. Зубілевич, Т. Г. Камінська, Я. Д. Крупка, О. П. Кундря-Висоцька, В. Г. Ловінська, С. О. Левицька, Є. В. Мних, М. С. Пушкар, І. Б. Садовська та інші. Проблема методики обліку

запасів приділяли увагу такі зарубіжні вчені: М. Джиллінгем, М. Ліндерс, А. Н. Стерлігова, Дж. Р. Сток, Д. Уотерс, Дж. Шрайбфедер та ін.

Формулювання цілей статті. Основною метою дослідження є розгляд стану обліку запасів підприємств в Україні та визначення напрямків з удосконалення порядку організації та методики їх обліку.

Виклад основного матеріалу. Облік запасів не вважається складним, виняток може становити тільки облік витрат на виробництво і визначення собівартості продукції, робіт, послуг і т.д. Однак він є одним з найбільш трудомістких розділів обліку, оскільки оперує десятками, сотнями, а іноді і тисячами найменувань запасів і досить часто його значення недооцінюється. Крім того, облік запасів пов'язує в єдине ціле облік розрахунків з постачальниками та підрядниками, покупцями і замовниками, підзвітними особами, облік запасів на складі тощо.

Методологія обліку запасів на підприємствах усіх форм власності (крім бюджетних установ) визначена у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» і методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку запасів. Відповідно до зазначених нормативних актів запаси – це активи, які [2; 4]:

- утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності;
- знаходяться в процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством/установою.

Як при ручному, так і при автоматизованому веденні бухгалтерського обліку (за допомогою комп'ютерних програм, наприклад, таких як «1С: Підприємство», «Парус», «Бест», «Парус – Підприємство»,

«Акцент», «Інфо-бухгалтер») облік виробничих запасів ведуть за допомогою проведення на субрахунках рахунку 20 «Виробничі запаси».

На великих і середніх підприємствах, де використовується велика номенклатура матеріальних цінностей, для раціонального обліку, якісного контролю за наявністю і використанням матеріальних цінностей, з метою уникнення помилок в обліку виробничих запасів, попередження фактів пересортиці, усі виробничі запаси деталізують на більш докладні угруповання на відповідних аналітичних рахунках [3; 6, С. 226].

На сьогодні ведення бізнесової діяльності на підприємствах в Україні характеризується тим, що чинна методика обліку запасів не відповідає сучасним інформаційним вимогам через що система управління виробничими запасами є недостатньо ефективна. Саме тому в умовах реформування національної системи бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів суб'єкти господарювання отримали більше самостійності в організації і методиці обліку шляхом розробки облікової політики підприємства.

Враховуючи важливість обліку виробничих запасів підприємств, необхідним є визначення і забезпечення логічності підходу до розробки облікової політики підприємства в частині організації і методики їх обліку.

В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [1].

Сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємствами для формування і розкриття інформації про виробничі запаси у фінансовій звітності для задоволення інформаційних потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів є складовою політикою підприємства в частині обліку запасів.

На основі опрацювання положень нормативно-правових актів, які регулюють питання обліку виробничих запасів, аналізу наказів про облікову політику окремих вітчизняних підприємств, а також підходів науковців і фахівців у даному напрямі дослідження нами запропонована структура облікової політики в частині обліку виробничих запасів (рис. 1).

Більш детально розглянемо значення деяких з поданих блоків.

Блок 1 передбачає систему нормативно-правових і внутрішніх регулюючих документів щодо облікового відображення виробничих запасів і розкриття інформації про них у звітності підприємства. Так основними законодавчими і нормативно-правовими актами є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», 16 «Витрати»; 22 «Вплив інфляції», Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, а також Положення про порядок інвентаризації запасів та ін.

Рис. 1. Структура облікової політики підприємства в частині організації та методики обліку виробничих запасів

Щодо робочого плану рахунків (Блок 3), то він має містити інформацію про перелік рахунків, що використовуються підприємствами у більш деталізованому вигляді порівняно з тим, що наводиться у Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Тобто він має включати тільки ті рахунки та субрахунки, необхідні для відображення господарської діяльності підприємств, враховуючи їх практичні їхні

особливості та потреби. Реалізація формально-логічної схеми побудови та обґрунтованих параметрів робочого плану рахунків виступає тим інструментом, який дозволяє власникам побудувати облік таким чином, щоб максимально задовольнити їх потреби в інформації для прийняття виважених і раціональних управлінських рішень.

Блок 4 передбачає розробку та затвердження графіку документообігу, який на нашу думку, є основою для ефективного контролю за рухом та використанням виробничих запасів підприємств, дозволяє забезпечити раціональний облік руху виробничих запасів за всіма стадіями їх кругообігу. Структура графіку документообігу повинна відповідати вимогам чинного законодавства.

Врахування вимог усіх вищерозглянутих блоків має бути втілено при розробці і затвердженні Наказі про облікову політику підприємства, який повинен містити чіткі, індивідуальні правила та принципи обліку виробничих запасів.

Від правильної методики обліку виробничих запасів залежить доцільність їх використання у процесі виробництва. Проте, на сьогодні підприємства в Україні стикаються з рядом гальмівних чинників, які перешкоджають удосконаленню методики обліку виробничих запасів:

- використання застарілих галузевих нормативно-правових актів із обліку запасів;
- невідповідність практичних засад відображення в обліку запасів вимогам нормативно-правової бази;
- відсутність належного нормування використання запасів за їх цільовим призначенням, що обмежує контрольні функції обліку.

Однією з головних умов раціональної організації системи обліку виробничих запасів на вітчизняних підприємствах є правильне оформлення господарських операцій первинними документами від чого й залежить правильність формування первісної вартості запасів, вартості їх

списання у процесі використання на виробництво, точність оцінки незавершеного виробництва та відображення залишків запасів у фінансовій звітності, а також це дає можливість отримувати необхідні дані для оперативного управління підприємством та здійснювати контроль за ефективним використанням запасів [5, С. 142].

З огляду на це існує необхідність вдосконалення документації для потреб оперативного та аналітичного обліку виробничих запасів, особливо в умовах автоматизації їх обліку.

Окрім цього ключовими напрямками удосконалення та оптимізації обліку виробничих запасів, на нашу думку, на підприємстві мають стати:

- 1) спрощення оформлення операцій, пов'язаних з оприбуткуванням і витратами товарно-матеріальних цінностей;
- 2) відображення на картках складського обліку внутрішнього переміщення товарно-матеріальних цінностей;
- 3) проведення відпуску товарно-матеріальних цінностей, виходячи із встановленого ліміту, у виробництво шляхом оформлення безпосередньо в картках складського обліку, передбачивши в них підпис особи, яка отримує товарно-матеріальні цінності;
- 4) ретельний контроль за своєчасним проведенням інвентаризацій і вибіркового перевірок;
- 5) впровадження ефективних форм попереднього й поточного контролю дотримання норм виробничих запасів при їх витрачанні;
- 6) визначення оптимальної потреби у виробничих запасах, їх належне зберігання і раціональне використання;
- 7) розробка системи автоматизації обліково-аналітичних процедур в управлінні виробничими запасами;
- 8) проектування системи економічного аналізу та контролю ефективності використання виробничих запасів;

9) використання на всіх ділянках обліку виробничих запасів уніфікованих форм первинної документації, створення графіків документообігу, контроль із боку працівників бухгалтерії правильності оформлення первинної документації з обліку виробничих запасів.

За результатами проведеного дослідження, враховуючи особливості діяльності та фінансово-економічний стан вітчизняних підприємств, нами запропоновано схему взаємозв'язків господарських операцій із виробничими запасами, яка лягла в основу розробки методичної моделі їх обліку (рис. 2).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вивчення порядку організації та діючої методики обліку виробничих запасів на підприємствах в Україні вказує на те, що вона недостатньо відповідає сучасним вимогам господарювання в умовах ринкової економіки та потребує вдосконалення.

Запропоновані напрями удосконалення облікової політики у частині виробничих запасів і методики їх обліку, на нашу думку, забезпечать формування повної і достовірної інформації про стан і рух виробничих запасів для прийняття ефективних рішень у системі управління підприємством. А підвищення якості й повноти первинного обліку виробничих запасів підприємств є одним із пріоритетних напрямків створення належної системи їх обліку.

В подальшому доцільним є поглиблене вивчення даного питання з метою обґрунтування необхідності та порядку розробки комплексної методики аналізу та управління виробничими запасами підприємства в умовах застосування комп'ютерних бухгалтерських програм.

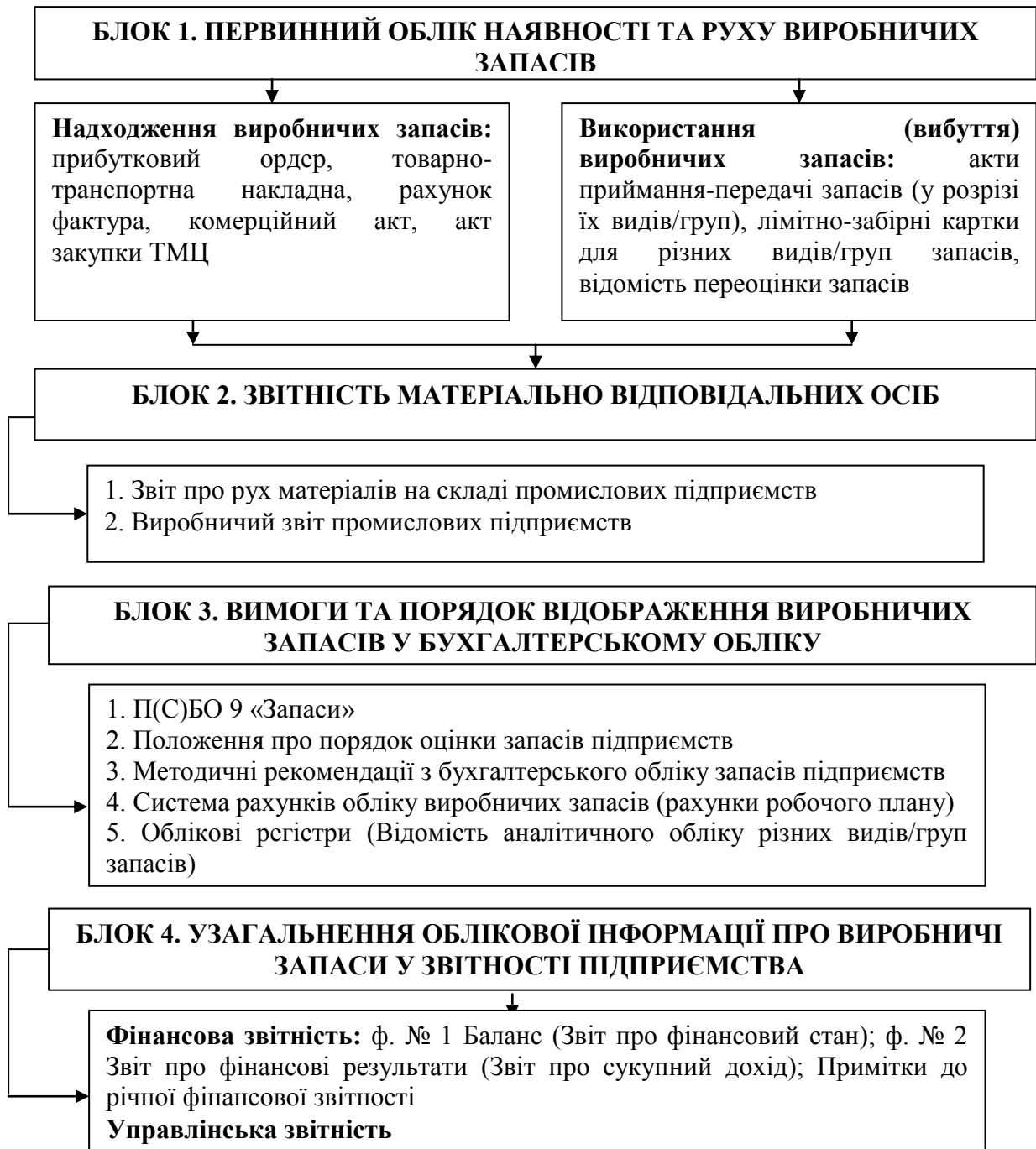

Рис. 2. Методична модель обліку виробничих запасів підприємств

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV(зі змінами і доповненнями).
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : затв. Наказом МФУ від 20.10.1999 р. № 246 (зі змінами і доповненнями).

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань господарських операцій підприємств і організацій: затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 (зі змінами і доповненнями).
4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів : затв. Наказом МФУ від 10.01.2007 р. № 2 (зі змінами і доповненнями).
5. Бурдейна Л.В. Облік та оцінка виробничих запасів у інформаційній системі підприємства : дис. канд. екон. наук : 08.00.09 / Л.В. Бурдейна; М-во освіти і науки України, Львівська комерційна академія ; наук. кер. Головацька С.І. – Львів, 2015. – 266 с.
6. Марущак Л.І. Економічна сутність виробничих запасів / Л.І.Марущак // Вісник НУ «Львівська політехніка» Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2011. – № 577. – С. 225-230.